**Bingöl University (Bingöl, Turkey)**
**Palacký University (Olomouc, Czech Republic)**
**Warsaw Management University (Warsaw, Poland)**
**Ostfalia University of Applied Sciences Ostfalia (Suderburg, Germany)**
**Aalto University (Espoo, Finland)**
**Akademia Nauk Stosowanych im. Jana Pawła II Biała Podlaska (Poland)**
**Національний університет оборони України**
**Український державний університет імені Михайла Драгоманова**
**Кафедра наук про здоров'я Ужгородського національного університету**
**Кафедра психології Мукачівського національного університету**
**Центральноукраїнський державний університет імені Володимира Винниченка**
**Кафедра клінічної психології та психічного здоров'я Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського**

**XIV International Scientific and Practical Conference**

# «AVIATION AND EXTREME PSYCHOLOGY IN THE CONTEXT OF TECHNOLOGICAL ADVANCEMENTS»

**April 16, 2026**

**Факультет наук про здоров'я**
**Кафедра авіаційної психології та управління людським фактором**

**Faculty of Health Sciences**

**Department of Aviation Psychology and Human Factors Management**

УДК 159.9:629.7.001.76 (063)

**Авіаційна та екстремальна психологія у контексті технологічних досягнень: збірник наукових праць** / за заг. ред. Л. С. Яковицької, Л. В. Помиткіної, А. П. Ковальової. Національний університет «Київський авіаційний інститут». К.: КАІ, 2026. 673 с. Електронне аидання

Збірник містить матеріали XIV Міжнародної науково-практичної конференції «Авіаційна та екстремальна психологія у контексті технологічних досягнень», яка була організована кафедрою авіаційної психології та управління людським фактором та відбулася у Національному університеті «Київський авіаційний інститут» 16 квітня 2026 р.

***Рекомендовано до друку***
***Вченою радою Національного університету***
***«Київський авіаційний інститут»***
***(протокол № 7від 20 травня 2026 року)***

***Голова оргкомітету***

ЯКОВИЦЬКА Лада – докторка психологічних наук, професорка, в.о. завідувачки кафедри авіаційної психології та управління людським фактором факультету наук про здоров'я Національного університету «Київський авіаційний інститут»

***Координатори конференції***

КОКАРЄВА Анжеліка – кандидатка педагогічних наук, доцентка, в.о. декана факультету наук про здоров'я Національного університету «Київський авіаційний інститут»

***Рецензенти:***

ВОЛОШИНА Валентина – докторка психологічних наук, професорка, завідувачка кафедри теоретичної та консультативної психології факультету психології Українського державного університету імені Михайла Драгоманова

ГОРБЕНКО Світлана – кандидатка психологічних наук, доцентка, доцентка кафедри педагогіки та психології професійної освіти факультету наук про здоров'я Національного університету «Київський авіаційний інститут».

© Колектив авторів, 2026; © КАІ, 2026

ISBN 978-966-931-357-7

© Український державний університет імені Михайла Драгоманова, 2026

***Алла Федоренко***
*кандидатка психологічних наук, доцентка,*
*професорка кафедри психології*
*Українського державного університету*
*імені Михайла Драгоманова*
*м. Київ (Україна)*

***Марія Цимбалюк***
*здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти*
*Український державний університет*
*імені Михайла Драгоманова*
*м. Київ (Україна)*

# ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ УВАГИ У ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

**Анотація.** У тезах на основі теоретичного аналізу наукової літератури розглядаються психологічні особливості розвитку мимовільної, довільної та післядовільної уваги у дітей 6–10 років. Охарактеризовано вікові закономірності формування властивостей уваги та чинники, що впливають на її стійкість у навчальній діяльності. Сформульовано висновки щодо умов, необхідних для ефективного розвитку уваги молодшого школяра.

***Ключові слова:*** *увага, навчальна діяльність, властивості уваги, стійкість уваги.*

**Актуальність.** Розвиток уваги у дітей молодшого шкільного віку є одним із центральних завдань психологічного супроводу навчального процесу. Саме в цей період увага стає необхідною умовою успішного засвоєння знань, формування теоретичного мислення та вироблення здатності до саморегуляції. Проблема привертає стабільний дослідницький інтерес – їй присвячені праці Н. Ліпової, Ю. Березюк, Т. Бушуєвої, А. Авер'янової, І. Щічко та зарубіжних учених (Г. Вітцлак, Г. Гетцер, Я. Йїрасек). Попри це, питання вікових закономірностей формування окремих властивостей уваги та педагогічних умов їхнього розвитку залишається актуальним.

**Мета** – теоретично проаналізувати психологічні особливості розвитку уваги у дітей молодшого шкільного віку та виявити ключові закономірності цього процесу.

**Методологія.** Застосовано теоретичні методи дослідження: аналіз, синтез та систематизація вітчизняної й зарубіжної наукової літератури з вікової та педагогічної психології. Джерельну базу склали роботи, присвячені розвитку уваги в дошкільному та молодшому шкільному віці.

**Отримані результати.** Молодший шкільний вік (6–10 років) – період активного формування навчальної діяльності як провідної. Провідна діяльність визначає основні трансформації особистості та сприяє перебудові психічних процесів, зокрема уваги. У цьому віці в дитини вже сформована мимовільна увага, а довільна перебуває в стадії активного становлення: її обсяг і стійкість зростають переважно між 7 і 10 роками [1].

Мимовільна увага першокласників тісно пов'язана з новизною, яскравістю та емоційною насиченістю матеріалу. Через вікове домінування процесів збудження над гальмуванням у корі великих півкуль діти легко переключаються на зовнішні подразники. Це зумовлює нестійкість уваги й схильність до відволікань, особливо в монотонних умовах. Водночас наочний, образний виклад і позитивне емоційне тло здатні суттєво підвищити концентрацію [2].

Довільна увага формується через три ключові компоненти: виконання інструкцій з поступовим ускладненням завдань, утримання інструкцій у фокусі уваги та розвиток самоконтролю. У шестирічних дітей вона спирається переважно на самоінструкцію; у семирічних зростають обсяг і стійкість, з'являються перші ознаки післядовільної уваги. Мовленнєва регуляція відіграє при цьому провідну роль: здатність позначати об'єкти уваги словом і планувати дії вголос прискорює перехід від мимовільної до довільної форми [3].

Стійкість уваги у молодшому шкільному віці залишається нерівномірною. Вона зростає після 6,5 років, однак залишається чутливою до зовнішніх подразників (шум, різкі звуки). Обсяг уваги досягає відносної стабільності лише до 9–10 років. Цілеспрямована робота вчителя – чіткі стратегії уроку, постійні

умови праці, оцінювання за зрозумілими критеріями – є ключовим чинником зміцнення довільної уваги [4].

Аналіз наукових джерел дозволив виявити такі закономірності:

– в молодшому шкільному віці мимовільна увага поступово поступається місцем довільній, однак цей перехід завершується ближче до 9–10 років;

– швидкість переключення уваги формується раніше, ніж її точність і розподіл;

– провідну роль у розвитку довільної уваги відіграють мовленнєва регуляція та організована навчальна діяльність;

– індивідуальна варіативність властивостей уваги в цьому віці значна, що потребує диференційованого підходу.

**Практичне значення.** Виявлені теоретичні закономірності можуть слугувати основою для проєктування психологічно обґрунтованого навчального середовища в початковій школі. Зокрема, розуміння вікової динаміки уваги допомагає вчителям обирати прийоми, що відповідають реальному рівню розвитку дитини: використовувати наочний і емоційно забарвлений матеріал, організовувати роботу в звичних умовах, поступово збільшувати тривалість зосередженої діяльності. Результати дослідження можуть використовуватися шкільними психологами при розробці програм розвитку довільної уваги та консультуванні педагогічного персоналу.

**Література:**

1. Алмаші С. І., Матіко М. І. Психологічні особливості розвитку уваги дітей молодшого шкільного віку. *Психолого-педагогічні особливості розвитку особистості в освітньому просторі*: зб. тез доповідей. Мукачево, 2017. С. 196–198.

2. Бєлякова С., Левенець Т. Психологічні особливості розвитку уваги у молодших школярів. *Перспективи та інновації науки*. Серія «Педагогіка». 2022. № 10 (15). С. 412–424.

3. Бушуєва Т. В., Авер'янова А. М. Когнітивний стиль та властивості уваги особистості. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова*. Серія 12. 2020. Вип. 11 (56). С. 36–46.

4. Василькова А. О., Стрюкова Ю. В. Дослідження розвитку уваги в процесі діяльності молодших школярів. *Суспільство і*

*особистість у сучасному комунікаційному дискурсі*: матеріали III Всеукр. наук.-практ. конф. Запоріжжя: НУ «Запорізька політехніка», 2021. С. 297–301.

***Олена Яцина***
*доктор психологічних наук, професор,*
*професор кафедри наук про здоров'я*
*ДВНЗ «Ужгородський національний університет)*
*м. Ужгород (Україна)*

## ТРАНСФОРМАЦІЯ ОСОБИСТОСТІ ЗА УМОВ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ: АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПСИХОЛОГІЇ ОСОБИСТОСТІ

**Анотація.** Стаття охоплює актуальність, теоретичне підґрунтя та основні висновки дослідження. У статті проаналізовано феномен трансформації особистості в умовах радикальної невизначеності сучасного світу. Авторка розглядає перехід від концептуальної моделі VUCA до моделі BANI (крихкість, тривожність, нелінійність, незбагненність), що глибше відображає психологічні виклики сьогодення. Основні аспекти теоретичного дослідження висвітлюють екзистенційно-гуманістичний та синергетичний підходи, де особистість розглядається як відкрита система, здатна до самоорганізації через «точки біфуркації». Окреслено шість вимірів (автономія, компетентність, зростання тощо), які стають фундаментом для перетворення кризи на ресурс розвитку. Визначено роль особистісних рис і механізмів саморегуляції як медіаторів між стресом та когнітивною гнучкістю. Особливу увагу приділено трансформації під впливом екстремального стресу. Наведено дані про посттравматичне зростання (PTG) серед українських студентів (86%), що підкреслює можливість позитивних змін навіть після пережитої травми. Робиться висновок, де трансформація особистості в умовах хаосу визначена як шлях від «крихкості» до «резільєнтності» через активацію ціннісно-смислових структур та соціальну підтримку.